

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Навчально-науковий інститут цивільного захисту Кафедра соціальних і гуманітарних дисциплін

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

(загальна обов'язкова)

за освітньо-професійними програмами «Цивільний захист», «Інженерне забезпечення саперних, піротехнічних та вибухових робіт» підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти галузі знань К «Безпека та оборона» за спеціальностями К10 «Цивільна безпека»

Рекомендовано кафедрою соціальних і гуманітарних дисциплін на 2025- 2026 навчальний рік.

Протокол від «25» серпня 2026 року № 1

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної дисципліни «Історія та культура України»

Загальна інформація про дисципліну

Анотація дисципліни

Вивчення історії та культури України є актуальним і доцільним у контексті підготовки фахівців зі спеціальностей «Пожежна безпека», «Цивільна безпека». Дисципліна закладає фундаментальні знання про основні етапи становлення української державності, особливості соціально-економічного розвитку, багату та різноманітну культурну спадщину українського народу. Отримані знання є необхідною складовою формування загальних та професійних компетентностей майбутніх фахівців, сприяють розумінню сучасних суспільно-політичних процесів в Україні та її місця у світовому контексті. Програма відповідає сучасним потребам у патріотичному вихованні молоді та формуванні національної ідентичності. Викладання дисципліни проводиться на засадах академічної доброчесності та недопущення корупції в освітньому середовищі.

Інформація про науково-педагогічних працівників

Загальна інформація	Чубіна Тетяна Дмитрівна, завідувач кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, доктор історичних наук, професор, Заслужений працівник освіти України
Контактна інформація	м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8, Центр українсько-польських освітніх інновацій
E-mail	chubina_tetiana@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси*	Стосуються дослідження становища та розвитку національних меншин в іноетнічному середовищі, проблема міжнаціональних відносин та механізми формування національних діаспор, вибори та виборчі процеси, роль особи в історії, історія магнатського роду Потоцьких, причини девіації у молодіжному середовищі, інтеграція вітчизняної освіти до європейського освітнього простору.
Професійні здібності	Організаційні та комунікативні якості; навички навчання та викладання; навички організації освітнього процесу та наукової діяльності.
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Доктор історичних наук 00.07.01 «Історія України». Автор та співавтор 50 колективних монографій, понад 450 наукових фахових публікацій у вітчизняних та міжнародних виданнях.

Загальна інформація	Федоренко Яніна Анатоліївна, доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін факультету цивільного захисту, доктор історичних наук, професор.
Контактна інформація	м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8а, викладацька кафедри суспільних наук (ауд. 243)
E-mail	fedorenko_yanina@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси	Стосуються проблем історії та культури України, еволюції державної та правової системи зарубіжних країн, методики та методології проведення наукових досліджень, світових

	глобалізаційних процесів, гендерних аспектів безпеки та професійної діяльності в Україні та світі.
Професійні здібності	Організаційні та комунікативні якості; навички навчання та викладання; навички організації освітнього процесу та наукової діяльності.
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Доктор історичних наук 00.07.01 «Історія України». Автор та співавтор 25 колективних монографій, понад 150 наукових фахових публікацій у вітчизняних та міжнародних виданнях.

Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується в мобільному додатку МКР.

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щопонеділка з 14.00 до 16.00 в кабінеті № 243. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

Мета вивчення дисципліни: сприяння оволодінню здобувачами вищої освіти методики історичного дослідження, зокрема ретроспективним, порівняльним, діалектичним методами, формувати вміння аналізувати й узагальнювати історичний матеріал, давати оцінку найважливішим подіям і явищам української історії та культури, порівнювати історичні події, орієнтуватись у науковій періодизації, знаходити, критично аналізувати потрібну інформацію з минулої і сучасної історії та культури України; оволодіння методикою самостійної роботи при підготовці до занять та підсумкового контролю знань, вміння застосовувати набуті знання для прогнозування суспільних процесів і у професійній діяльності

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (денна)	заочна (дистанційна)
Статус дисципліни:	обов'язкова загальна	обов'язкова загальна
Рік підготовки	1-й	1-й
Семестр	1-й	1-й
Обсяг дисципліни:		
- в кредитах ЄКТС	4	4
- кількість змістовних модулів	3	3
- загальна кількість годин	120	120
Розподіл часу за навчальним планом:		
- лекції (годин)	28	4
- практичні заняття (годин)		

- семінарські заняття (годин)	32	2
- лабораторні заняття (годин)		
- курсовий проект (робота) (годин)		
- інші види занять (годин)		
- самостійна робота (годин)	60	114
- індивідуальні завдання (науково-дослідне)(годин)		
Форма підсумкового контролю		
Екзамен (усно)	0,15 години на кожного здобувача	0,15 години на кожного здобувача

Передумови для вивчення дисципліни

Пререквізити: загальноосвітня підготовка з історії України, культурології, етики та громадянської моралі.

Постреквізити: компетентності набуті при вивченні дисципліни необхідні для успішної соціалізації, комунікації, відстоюванні своєї громадянської позиції, розуміння сучасної політичної, суспільної, економічної та зовнішньополітичної ситуації. Міждисциплінарні зв'язки: вивчення навчальної дисципліни ґрунтується на знаннях, отриманих з попередньо вивчених дисциплін у закладах середньої освіти. Навчальний матеріал, який вивчається дисципліною «Історія та культура України» використовується під час наступного вивчення таких дисциплін як: «Філософія», «Політологія».

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньо-професійних програм «Цивільний захист», «Інженерне забезпечення саперних, піротехнічних та вибухових робіт» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	ПРН
✓ Аналізувати питання історії, факти, проблеми та тенденції розвитку культури України в їх діалектичному взаємозв'язку.	ПРН 01
✓ Володіти культурою мислення, технологією освоєння соціального досвіду на рівні, необхідному для професійної діяльності.	ПРН 02
✓ Аналізувати суспільні явища й процеси на рівні, необхідному для професійної діяльності, знати нормативно-правові засади забезпечення цивільного захисту, охорони праці, питання нормативного регулювання забезпечення заходів у сфері цивільного захисту та техногенної безпеки об'єктів і територій.	ПРН 03
✓ Розробляти тексти та документи з питань професійної	ПРН 05

діяльності, спілкуватися українською професійною мовою; читати й розуміти фахову іншомовну літературу, використовуючи її у соціальній і професійній сферах; демонструвати культуру мислення та виявляти навички щодо організації культурного діалогу на рівні, необхідному для професійної діяльності.	
--	--

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та професійні)	ЗК
✓ Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.;	ЗК 01
✓ Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	ЗК 02

Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА КУЛЬТУРНА ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНИ

Тема 1.1. Вступ. Предмет, зміст та завдання навчальної дисципліни «Історія та культура України». Стародавня історія та культура України.

Тема 1.2. Східнослов'янська держава Русь та Галицько-Волинська держава.

Тема 1.3. Українські землі у складі Литви та Польщі кін. XIV–XVI ст. Виникнення українського козацтва.

Тема 1.4 Українські землі в XVII – XVIII ст.

Тема 1.5. Українські землі у складі Російської та Австро-Угорської імперій XIX ст.

Тема 1.6. Соціально-економічні, політичні та культурні процеси в Україні на початку XX ст. Українська революція.

Тема 1.7. Україна в 20-30-х роках XX століття та в роки Другої світової війни.

Тема 1.8. Україна у складі СРСР 40-90-хх. рр. XX ст.). Проголошення незалежності України.

Тема 1.9. Україна в умовах будівництва суверенної держави (90-і рр. XX ст. – 2013 р.

Тема 1.10. Героїзм українського народу в боротьбі проти агресора 2014-2025 рр.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять (очна (денна, вечірня) форма):

Назви модулів та тем	Кількість годин за формами навчання						
	усього	у тому числі					
		лекції	семінарські заняття	практичні заняття	лабораторні заняття (інші види занять)	самостійна робота	Поточний контроль
1- й семестр							
Модуль 1 Історичний розвиток та культурна еволюція України							
Тема 1.1. Вступ. Предмет, зміст та завдання навчальної дисципліни «Історія та культура України». Стародавня історія та культура України	10	2	2			6	
Тема 1.2. Східнослов'янська держава Русь та Галицько-Волинська держава	14	4	4			6	
Тема 1.3. Українські землі у складі Литви та Польщі кін. XIV–XVI ст. Виникнення українського козацтва	14	4	4			6	
Тема 1.4. Українські землі в XVII – XVIII ст.	14	4	4			6	
Тема 1.5. Українські землі у складі Російської та Австро-Угорської імперій XIX ст.	10	2	2			6	
Тема 1.6. Соціально-економічні, політичні та культурні процеси в Україні на початку XX ст. Українська революція.	10	2	2			6	
Тема 1.7. Україна в 20-30-х роках XX століття та в роки Другої світової війни.	14	4	4			6	
Тема 1.8. Україна у складі СРСР 40-90-хх. рр. XX ст.). Проголошення незалежності України	10	2	2			6	
Тема 1.9. Україна в умовах будівництва суверенної держави (90-і рр. XX ст. – 2013 р.	10	2	2			6	
Тема 1.10. Героїзм українського народу в боротьбі проти агресора 2014-2025 рр.	12	2	4			6	
Підсумкова модульна (контрольна) робота	2		2				
Разом за модулем 1	120	28	32			60	
Разом	120	28	32			60	

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять (заочна (дистанційна) форма):

Назви модулів та тем	Кількість годин за формами навчання						
	усього	у тому числі					
		лекції	семінарські заняття	практичні заняття	лабораторні заняття (інші види занять)	самостійна робота	Поточний контроль
1- й семестр							
Модуль 1 Історичний розвиток та культурна еволюція України							
Тема 1.1. Вступ. Предмет, зміст та завдання навчальної дисципліни «Історія та культура України». Стародавня історія та культура України	13	2				11	
Тема 1.2. Східнослов'янська держава Русь та Галицько-Волинська держава	12					12	
Тема 1.3. Українські землі у складі Литви та Польщі кін. XIV–XVI ст. Виникнення українського козацтва	11					11	
Тема 1.4. Українські землі в XVII – XVIII ст.	12					12	
Тема 1.5. Українські землі у складі Російської та Австро-Угорської імперій XIX ст.	12					12	
Тема 1.6. Соціально-економічні, політичні та культурні процеси в Україні на початку XX ст. Українська революція.	11					11	
Тема 1.7. Україна в 20-30-х роках XX століття та в роки Другої світової війни.	11					11	
Тема 1.8. Україна у складі СРСР 40-90-хх. рр. XX ст.). Проголошення незалежності України	11					11	
Тема 1.9. Україна в умовах будівництва суверенної держави (90-і рр. XX ст. – 2013 р.	13	2				11	
Тема 1.10. Героїзм українського народу в боротьбі проти агресора 2014-2025 рр.	14		2			12	
Підсумкова модульна (контрольна) робота							
Разом за модулем 1	120	4	2			114	
Разом	120	4	2			114	

Теми семінарських занять

(збігаються із назвами тем програми навчальної дисципліни)

Теми практичних занять (не передбачено навчальним планом)

Теми лабораторних занять (не передбачено навчальним планом)

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань

Індивідуальні завдання можуть виконуватись здобувачами як під час семінарських занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання індивідуальних завдань є: написання рефератів, есе, розроблення презентаційних матеріалів, написання тез-доповідей та репрезентація їх на студентських конференціях, підготовка результатів власних досліджень тощо.

Перелік завдань для самостійної роботи

1. Розселення слов'ян. Дискусії навколо питання про походження слов'ян.
2. Ранні форми культури на українських землях.
3. Міфологія східних слов'ян.
4. Критика «норманської теорії» походження Русі.
5. Кревська унія 1385 року та її вплив на політичну ситуацію в Україні.
7. Посилення релігійно-національного гніту. Брестська унія 1596 року й боротьба проти неї.
8. Розвиток літописання в Україні XII – XVIII століттях.
9. Формування української державності в ході Визвольної війни середини XVII ст. (економіка, соціальні відносини, адміністративна влада, воєнна організація).
10. Острозька та Києво-Могилянська колегії. Їх роль у відродженні української культури.
11. Діяльність філософа і письменника Г. Сковороди.
12. Антикріпосницька боротьба в Україні на початку XIX ст. Устим Кармелюк.
13. Провідні школи живопису в Україні в XVIII ст.
14. Земська реформа в Україні. Роль земств у протипожежній діяльності.
15. Розвиток капіталістичної промисловості в Україні у другій половині XIX ст.
16. Діяльність культурно-освітнього товариства «Просвіта» в Україні.
17. Соціально-економічний розвиток українських земель у складі Австро-Угорщини.
18. Національне відродження в Галичині на початку XIX ст. «Руська трійця».
19. Громадські наукові організації в Україні. Діяльність наукового товариства імені Т.Г. Шевченка.
20. Брестський мир і Україна. Аналіз діяльності Центральної Ради.
21. Боротьба проти іноземної воєнної інтервенції в Україні (1918 р.).
22. Наукова й політична діяльність М.С. Грушевського.
23. Проголошення незалежної Карпатської України. Окупація Закарпаття Угорщиною в 1939 році.

24. Рух Опору в Україні в роки Другої світової війни. Його особливості.
25. Корсунь-Шевченківська битва. Визволення Правобережної України.
26. Львівсько-Сандомирська та Ужгородська наступальні операції. Визволення території України.
27. Опозиційний правозахисний рух в Україні
28. Серпневий «путч» 1991 року: його спрямованість і наслідки для України.
29. Загострення екологічних проблем в Україні у 70–80 роки. Чорнобильська катастрофа.
30. Міжнародна діяльність суверенної України.
31. Розгортання дипломатичної боротьби України в період російсько-української війни.
32. Україна і ЄС.
33. Повсякдення в умовах війни: індивідуальний досвід, стратегії виживання та протистояння російському агресору
- 34 Волонтерський рух.
35. Незламність українців, героїзм ЗСУ в протистоянні агресору.

Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується **в таких формах**: навчальні заняття за видами, виконання індивідуальних завдань, консультації, контрольні заходи, самостійна робота.

В навчальній дисципліні використовуються такі методи навчання і викладання:

- методи навчання за джерелами набуття знань: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда); наочні методи навчання (ілюстрація, презентація, спостереження);
- методи навчання за характером логіки пізнання: аналітичний; синтетичний; індуктивний; дедуктивний;
- методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається: проблемний виклад; частково-пошуковий; дослідницький;
- інноваційні методи навчання: робота з навчально-методичною літературою та відео метод; інтерактивні методи; методи організації навчального процесу, що формують соціальні навички;
- науково-дослідна робота;
- самостійна робота.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: іспити, стандартизовані тести; реферати, есе; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; студентські презентації та виступи на наукових заходах.

Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України за 100-бальною шкалою.

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль проводиться у формі фронтального, ланцюгового опитування, виконання письмових завдань, виконання індивідуальних завдань, винесених на самостійну роботу, захисту рефератів, демонстрації індивідуально підготовлених презентацій, написання тез-доповідей для участі у конференціях.

Підсумковий контроль проводиться у формі написання модульних контрольних робіт, складання екзамену (проводиться під час заліково-екзаменаційної сесії. Білети складаються з 3 теоретичних питань, складених за темами курсу. Перше питання має максимальний бал 10, а друге та третє – 5. Разом 15).

Розподіл балів, які отримують здобувачі, за результатами опанування навчальної дисципліни, формою підсумкового контролю якого є: іспит

Розподіл балів													
Модуль 1													
Модуль 1										Індивідуальна самостійна робота	Модульна контрольна робота	Підсумковий контроль (екзамен)	Сума балів за дисципліну
T1.1	T1.2	T1.3	T1.4	T1.5	T1.6	T1.7	T1.8	T1.9	T1.10				
4	8	8	8	4	4	8	4	4	8	10	15	15	100

Поточний контроль.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті (оцінювання в діапазоні 0 – 4 бали). Контроль здійснюється з метою з'ясування рівня засвоєння теоретичного матеріалу та навичок аналітичного і логічного мислення з навчальної дисципліни «Історія та культура України» і оцінюється:

4 бали – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади, прослідковує причинно-наслідкові зв'язки, робить висновки та узагальнення, виконує додаткові завдання підвищеної складності;

3 бали – здобувач загалом володіє навчальним матеріалом, висловлює свої думки, може окреслити більшість проблем теми, узагальнює фактичний матеріал, робить висновки та узагальнення;

2 бали – здобувач частково володіє матеріалом та може окреслити лише деякі проблеми теми, узагальнює фактичний матеріал;

1 бал – здобувач фрагментарно володіє матеріалом, не прослідковує логічно-послідовні зв'язки, має складності з узагальненнями, допустив суттєві помилки у відповіді;

0 балів – теоретичний матеріал не опрацьовано, здобувач не намагається

знайти відповіді на завдання семінару.

Модульний контроль.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольних робіт (оцінювання в діапазоні від 0 до 15 балів):

15 балів – дано ґрунтовні розгорнуті відповіді на творчо-аналітичні завдання, без помилок виконано тестові завдання;

14-12 балів – виконано усі завдання, проте недостатньо обґрунтовано результати, незначні неточності у відповідях; допущено декілька помилок у тестових завданнях;

11-10 балів – неточності при виконанні творчих завдань, частково порушені логічно-послідовні зв'язки та допущено помилки (2-3) у тестових завданнях;

9-7 балів – неповні відповіді на теоретичні питання, відсутні висновки та узагальнення, у тестових завданнях допущено 4-5 помилок;

3-5 балів – стисла відповідь на творчі завдання відсутня аргументація та узагальнення, у тестових завданнях 6-9 помилок;

2-4 балів – фрагментарна відповідь на творчі завдання або не виконане одне з них, відсутня аргументація; у тестових завданнях 10-12 помилок;

0-1 бали – невдала спроба виконати завдання, відповіді короткі, неточні, або відсутні; виконано 20% тестових завдань.

У творчій частині модульної контрольної роботи викладачем оцінюється повнота розкриття питань, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки. У тестовій частині – оцінюється правильність виконання завдань.

Індивідуальні завдання.

Оцінювання індивідуальних завдань (самостійна робота) здійснюється на семінарських заняттях за шкалою від 0 до 10 балів.

Оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність відповіді, самостійність мислення, впевненість у своїх судженнях, вміння відстоювати власну позицію, аргументувати, виділяти головне, вміння робити висновки, розкривати перспективу розвитку ідеї або проблеми, креативність мислення; допустимий відсоток запозичень, уміння публічно чи письмово представити досліджуваний матеріал.

Підсумковий контроль.

Критерії оцінювання знань здобувачів на екзамені:

Оцінка А/90-100 балів: «відмінно» – виставляється, якщо, курсант, студент, слухач має глибокі і системні знання, вміє узагальнювати теоретичний матеріал, співвідносити загальні знання з конкретними ситуаціями; засвідчив уміння критично оцінювати варіантні підходи щодо сутності норм та уявлень; оволодів навичками аналізувати, моделювати та адекватно оцінювати ситуацію; обізнаний з науковими працями вітчизняних та зарубіжних спеціалістів в даній області; матеріал викладає логічно, послідовно, переконливо.

Оцінка В/80-89, С/65-79 балів: «добре» – виставляється, якщо студент, курсант, слухач виявив достатньо повні знання курсу; дає правильні, хоча і не завжди повні визначення явищ дійсності; оволодів навичками співвідносити теоретичні знання з конкретними ситуаціями; висловлює своє ставлення до

варіантних теорій щодо сутності явищ; засвоїв основи аналітичного методу; допускає незначні неточності в розкритті окремих теоретичних положень.

Оцінка **D/55-64, E/50-54 балів: «задовільно»** – виставляється, якщо студент, курсант, слухач у цілому засвоїв програмний матеріал курсу в передбаченому обсязі з деякими неточностями у визначенні основних явищ та процесів; намагається висловити своє ставлення до проблемних питань, хоча і не завжди адекватно; вміє аналізувати набуті теоретичні знання і співвідносити їх з конкретними ситуаціями; виклад матеріалу непослідовний, неточний, з наявними помилками.

Оцінка **FX/35-49 балів: «незадовільно» з можливістю повторного складання** – виставляється, якщо студент, курсант, слухач виявив слабкі (відсутність) знання теоретичного програмного матеріалу; не зміг дати визначення основних провідних категорій та явищ; відсутні навички оцінки норм і теорій; виклад матеріалу непослідовний, нелогічний, фрагментарний, з грубими помилками.

Оцінка **F/34-1 балів: «незадовільно» з обов'язковим повторним вивченням дисципліни** – виставляється, якщо студент, курсант, слухач виявив незначні (відсутність) знання теоретичного програмного матеріалу; не орієнтується в основних категоріях і поняттях та явищах; виклад матеріалу непослідовний, алогічний, фрагментарний, з грубими помилками.

Перелік теоретичних питань для підготовки до екзамену:

1. Історія України. Предмет, завдання курсу та історичні джерела.
2. Україна в часи кам'яного, мідного та бронзового віків.
3. Перші держави на території України (кіммерійці, скіфи).
4. Давньогрецькі поселення та сармати на території України.
5. Археологічна періодизація прадавньої історії.
6. Трипільська культура в історичній долі Східної Європи. Походження слов'ян.
7. Східні слов'яни у VI - IX століттях. Держава антів.
8. Виникнення Русі. Діяльність князів Олега та Ігоря.
9. Державотворча діяльність київських князів Ольги та Святослава.
10. Діяльність київського князя Володимира Великого.
11. Діяльність київського князя Ярослава Мудрого.
12. Діяльність київського князя Володимира Мономаха.
13. Основні теорії щодо походження Русі.
14. Причини занепаду Русі. Історичне значення давньоруської держави.
15. Галицько-Волинська держава. Данило Галицький.
16. Україна в складі Великого князівства Литовського.
17. Кревська унія Польщі та Литви: причини та наслідки.
18. Захоплення українських земель Польщею. Люблінська унія 1569 р.
19. Брестська церковна унія 1596 р.
20. Становище українського населення в складі Речі Посполитої у XVI – XVIII століттях.
21. Етапи формування української народності. Походження назви – «Україна».
22. Особливості діяльності братств в Україні.
23. Фактори, які зумовили виникнення українського козацтва. Козацькі традиції

24. Заснування Запорізької Січі. Діяльність гетьмана Дмитра Вишневецького.
25. Запорізька Січ – козацька демократична республіка.
26. Побут та звичаї українських козаків.
27. Організація козацького війська. «Реєстрові» козаки.
28. Боротьба козаків проти турецько-татарських загарбників.
29. Діяльність гетьмана Петра Сагайдачного.
30. Козацькі повстання другої половини XVI століття (Косинський, Наливайко).
31. Козацько-селянські повстання на початку XVII століття (1625, 1630, 1635, 1637–1638 рр.).
32. Україна напередодні Визвольної війни 1648–1654 років. Причини та рушійні сили в війні.
33. Початок Визвольної війни 1648-1654 років. Перші перемоги козаків у 1648 році.
34. Воєнні дії під час Визвольної війни у 1649 –1653 роках.
35. Державотворча діяльність Богдана Хмельницького.
36. Формування державності українського народу в 1649 – 1654 роках.
37. Переяславська Рада. Березневі статті Б. Хмельницького.
38. Діяльність гетьманів І.Виговського та Ю.Хмельницького.
39. Політична ситуація в Україні у другій половині XVII – на початку XVIII століття. Поділ України між Польщею та Росією (Андрусівський договір).
40. Діяльність гетьманів П. Тетері та І. Брюховецького.
41. Правобережна Україна у другій половині XVII – на початку XVIII століття. Петро Дорошенко.
42. Лівобережна Україна у другій половині XVII – на початку XVIII століття. Іван Мазепа.
43. Гетьман Пилип Орлик та його Конституція.
44. Українські козаки у XVIII столітті. Останні часи Запорізької Січі та ліквідація Гетьманщини.
45. Соціально-економічний розвиток Правобережної України у XVIII ст. Гайдамацький рух на Україні. «Коліївщина».
46. Поділи Речі Посполитої у XVIII столітті: причини та наслідки.
47. Культура України у XVII – XVIII століттях. Козацьке бароко.
48. Українські землі у першій половині XIX століття. Адміністративно-територіальний поділ України у першій половині XIX століття.
49. Політичне становище українських земель на початку XIX століття.
50. Громадсько-політична діяльність Т.Г. Шевченка.
51. Політична програма та практична діяльність Кирило-Мефодіївського товариства.
52. Прискорений розвиток капіталізму в Україні після скасування кріпосного права у 1861 році.
53. Скасування кріпосного права. Реформи 60 – 70 років XIX століття
54. Західноукраїнські землі в першій половині XIX ст. Діяльність Руської Трійці.
55. Культура України в XIX ст.
56. Суспільно-політичний розвиток України у другій половині XIX століття. Боротьба проти політики русифікації.
57. Революційні процеси на території України під владою Австро-угорської імперії. «Весна народів» 1848–1849 рр.

58. Створення та діяльність перших українських університетів.
59. Соціально-політичний розвиток України на початку ХХ століття.
60. Україна в роки першої російської революції (1905 – 1907).
61. Україна в роки Першої світової війни.
62. Україна під час лютневої революції 1917 р.
63. Національно-визвольний рух в Україні у 1917 році. Центральна Рада та її Універсали.
64. Війна між Радянською Росією та УНР у 1918 р.
65. Утворення Західноукраїнської народної республіки, її політика та причини поразки.
66. Брестський мирний договір і окупація України німецькими та австро-угорськими військами у 1918 році.
67. Ліквідація Центральної Ради і встановлення гетьманського режиму в Україні у 1918 р.
68. Внутрішня та зовнішня політика гетьмана П.Скоропадського 1918 р.
69. Виникнення і діяльність Директорії. Вигнання військ Антанти з півдня України.
70. Етапи встановлення радянської влади в Україні.
71. Політика воєнного комунізму в Україні та її наслідки.
72. НЕП в Україні.
73. Політика колективізації в Україні. Голод 1932 – 1933 років.
74. Політика індустріалізації на Україні та її наслідки.
75. Суспільно-політичне життя УРСР в кінці 20-х на початку 30-х років
76. Національно-державне будівництво в Україні в 1921 – 1929 роках. Українізація: суть, проблеми та наслідки.
77. Масові сталінські репресії 30-х років на Україні та їх наслідки.
78. Становище західноукраїнських земель у 20 – 30 роках ХХ століття.
79. Карпатська Україна та її доля (1939 р.).
80. Початок другої світової війни. Західна Україна в планах Німеччини та СРСР.
81. Напад Німеччини на СРСР. Причини поразок Червоної Армії в перші місяці війни.
82. Окупація України німецько-фашистськими загарбниками та встановлення режиму кривавого терору.
83. Визволення Лівобережної України. Битва за Київ (1942 – 1943).
84. Визволення Правобережної України від фашистських загарбників.
85. Відродження народного господарства України в повоєнні роки (1944 – 1950).
86. Суспільно-політичне життя УРСР у другій половині 40-х – першій половині 50-х років ХХ століття.
87. Соціально-економічний розвиток УРСР у другій половині 50-х – першій половині 60-х років ХХ ст.
88. Соціально-економічний розвиток УРСР в другій половині 60-х – на початку 80-х років ХХ ст.
89. Суспільно-політичне життя УРСР в 60-х – на початку 80-х років ХХ ст.
90. Перебудова в СРСР: демократичні процеси в українському суспільстві. Причини розпаду Радянського Союзу.
91. Проголошення незалежності України.

92. Політичне життя в Україні в часи незалежності 1991–2022 рр.
93. Економіка України часів незалежності
94. Помаранчева революція та Революція гідності
95. Рух України до ЄС.
96. Неоголошена війна на Сході. АТО та ООС
97. Іловайська та Дебальцевська трагедії
98. Початок повномасштабної війни росії проти України
99. Героїчна боротьба українців проти російських агресорів

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до семінарських та практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізналися на заняття, до заняття не допускаються).

3. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

4. При виконанні індивідуальної (самостійної) роботи здобувач зобов'язаний дотримуватись політики академічної доброчесності. У разі виявлення фактів порушення політики здобувач несе відповідальність згідно «Кодексу академічної доброчесної НУЦЗ України».

Література

Базова (підручники та навчальні посібники):

1. Освітньо-професійна програма вищої освіти «Цивільний захист» за спеціальністю К10 «Цивільна безпека» галузі знань К «Безпека та оборона» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Черкаси. НУЦЗ України, 2025. 38с.
2. Освітньо-професійна програма вищої освіти «Інженерне забезпечення саперних, піротехнічних та вибухових робіт» за спеціальністю К10 «Цивільна безпека» галузі знань К «Безпека та оборона» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Черкаси. НУЦЗ України, 2025. 49с.
3. Богуцький Ю.П., Андрущенко В.П. та ін. Українська культура у європейському контексті. Київ: Знання, 2007. 679 с.
4. Бойко О. Історія України. Київ: Академія, 2012. 656 с.
5. Бойко О. Новітня історія України. 2014-2019 роки. Київ: Академія, 2020. 160 с.
6. Борисова О., Климов А. Історія української державності. Підручник. У 2-х томах. Том 1. Київ: Кондор, 2018. 344 с.
7. Борисова О., Климов А. Історія української державності. Підручник. У 2-х томах. Том 2. Київ: Кондор, 2018. 464 с.
8. Війна Росії проти України (лютий 2014 – лютий 2024 рр.). Стратегії репрезентації. Монографія / Заг. ред. д. і. н., проф. А. Киридон. Київ : Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2024. 276 с.
9. Гай-Нижник П. П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення. К.: «МП Леся», 2017. 332 с.

10. Гарін В., Кігіцар І., Кондратенко О. Історія України. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 240 с.
11. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ: Portal, 2021. 408 с.
12. Історія України. навчально-методичний посібник для семінарських занять. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого, 2014. 68 с.
13. Історія України: підручник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів / О.Бут, М. Бушин, Вовк. Черкаси: ЧДТУ, 2016. 644 с.
14. Історія України: навч. посібн. для слухачів вищих навчальних закладів МВС України заочної та дистанційної форм навчання /Н.Карпунова, А. Резніков, Л.Тарасенко. Одеса, 2014. 282 с.
15. Історія української культури: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.Ю. Павлова. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 343 с.
16. Історія української культури: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / І.Я. Хома. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. 356 с.
17. Лановик Б. Історія України: навч. посіб. 2-ге вид. перероб. Київ: Знання-Прес, 2006. 598 с.
18. Офіцинський Ю. Сучасна російсько-українська війна (за матеріалами газети «TheNewYorkTimes» 2013 – 2017 років). Ужгород: РІК-У, 2018, 312 с.
19. ПЕРЕЛОМ: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками. У 2-х кн. Кн. 1 / Відп. ред. В. Смолій; Упоряд.: Г. Боряк, О. Ясь. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2022. 802 с.
20. ПЕРЕЛОМ: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками. У 2-х кн. Кн. 2 / Відп. ред. В. Смолій; Упоряд.: Г. Боряк, О. Ясь. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2022. 803с.
21. ПЕРЕЛОМ: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками. Кн. 3 / Відп. ред. В. Смолій; Упоряд.: Г. Боряк, О. Ясь, С. Блащук. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2023. 844 с.
22. Турченко Ф., Турченко Г. Проект «Новоросія» і новітня російсько-українська війна / НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2015. 166 с.

Допоміжна:

1. Гриценко Т. Культурологія. Навчальний посібник Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 392 с.
2. Забужко О.С. Філософія української ідеї та європейський контекст. Франківський період. Київ, 2006.
3. Історія української культури у 5 т. Київ:Наукова думка, 2003.
4. Історія України: Навчально-методичний посібник для семінарських занять / В. Литвин, А. Слюсаренко, В. Колесник та ін. Київ: Знання-Прес, 2006. 460 с.
5. Кононенко П.П. Українська освіта у світовому часопросторі. Київ: Товариство «Знання» України, 2008. 591 с.

6. Корабльова В.М. Покоління в полі культури: множинність репрезентацій. Харків: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2009. 180 с.
7. Павленко С.О. Іван Мазепа як будівничий української культури. Київ, 2005. 300 с.
8. Лободаєв В., Сосса Р., Кучерук О., Грицеляк В., Лоза Ю. Українська революція 1917-1921. Директорія Української Народної Республіки. Історична карта. Київ: Академія, 2021.
9. Руденко Ю.Д. Українська козацька педагогіка: витоки, духовні цінності, сучасність: навч. посібник. Київ: МАУП, 2007. 384 с.
10. Хижняк З.І., Маньківський. Історія Києво-Могилянської академії. Київ, 2003. 181 с.
11. Цвілюк С.А. Українізація України: Тернистий шлях національно-культурного відродження за доби сталінізму. Одеса: Маяк, 2004. 197 с.
12. Цвілюк С.А. Трагедія нескореної нації: Політичний і національний терор України в період сталінського тоталітаризму. Видання друге, доповнене. Одеса: Астропринт, 2008.
13. Яворницький Д. Історія запорозьких козаків. У 3-х т. Львів, 1990.

Інформаційні ресурси:

1. Велика Українська енциклопедія. URL: [url: https://vue.gov.ua](https://vue.gov.ua)
2. В. Вернадський і національне питання. URL: <http://izbornyk.org.ua/rizne/guruch.htm>
3. Грицак Я. Формування модерної української нації XIX-XX ст. URL: http://history.franko.lviv.ua/gryc_content.htm
4. Залізник Л. Від склавинів до української нації. URL: <http://militaryhistory.narod./perspektyva.html>
5. «Ізборник». Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації URL: <http://litopys.org.ua/>
6. Історія української культури. Том 1-5. Київ, 2001. URL: <http://litopys.org.ua/>
7. Нариси з історії культури до початку XVIII століття / Під редакцією А. Ясіновського. Львів, 2001. URL: <http://litopys.org.ua/>
8. Павленко С.О. Іван Мазепа як будівничий української культури. Київ, 2005. URL: <http://foltranslit.appspot.com/files/pavlenko1.pdf>
9. Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Історія української культури. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shevchenko_Ihor/Ukraine_mizh_Skhodom_i_Zakhodom.pdf
10. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. Київ, 2006. URL: <http://history.franko.lviv.ua/>

Розробники:

Завідувач кафедри СГД Тетяна ЧУБИНА

Доцент кафедри СГД Яніна ФЕДОРЕНКО